

*Πάνε πιά χιλιάδες χρόνια,
Θάφτηκαν γενιές σειρά,
Στέκει ο πύργος δμως αιώνια,
Κι δλο βλέπει σκυθρωπά.*

*Κάτω εκεί στον κάμπο ακούει
Σάν κλαγγές, πού αντιλαλούν.
Μεσονύχτια ή ώρα ώς κρούει,
Τά δυο αδέρφια πολемоῦν.*

ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΓΕΡΜΑΝΟΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΕΣ

THOMAS MANN

Δυό από τίς σπουδαιότερες φυσιογνωμίες τῆς σύγχρονης γερμανικῆς φιλολογίας εἶναι οἱ ἀδερφοὶ Ἑρρίκος καὶ Θωμάς Μάνν, πού τὸ ἀξιοπρόσδεχτο ἔργο τους εἶχε μεγάλη ἐπίδραση στὴν ἐξέλιξη τοῦ γερμανικοῦ διηγήματος.

Ζωηρός, παθητικός, παράφορος πολλὰς φορὰς ὁ μεγαλῆτερος, ὁ Ἑρρίκος, γυρεύει πάντα τὴ λάμψη καὶ τὸ χρώμα· κυριαρχοῦνε, σά νά ποῦμε σ' αὐτόν, τὰ λατινικά στοιχεῖα τῆς γενιάς του. Ὁ Θωμάς ὅμως, (τέσσερα χρόνια νεώτερός του, γεννήθηκε τὸ 1875) εἶναι πολὺ πιὸ μετρημένος, πιὸ μεγαλόπνοος, μὰ γαλήνιος πάντα γυρευτῆς τῆς γνώσης, γεμάτος τρυφερὰ ὄνειρα, θλιβερῆ εἰρωνία καὶ σκέψη καὶ πικρὸ χιοῦμορ.

Ἀπὸ παιδί ὁ Θωμάς Μάνν κατέχεται ἀπὸ τὴν τέχνην καὶ θέλει νάβῃ μόνον ἕνα δημιουργός. 19 χρονῶν εἶναι συνεργάτης στὰ περιοδικὰ τοῦ Μονάχου. Στὴν ἀρχή, καθὼς ὄλοι σχεδὸν οἱ μοντέρνοι διηγηματογράφοι, ἀκολούθησε τὴ νατουραλιστικὴ σχολή, καὶ τὰ πρῶτα του διηγήματα, πού δημοσιευτήκανε στὸ περιοδικὸ Gesellschaft, δείχνουν καθαρὰ τὴν ἐπίδραση τοῦ Maupassant. Μὰ σὰν ἐτύπωσε τὸ 1898 τὴν πρώτην συλλογὴν διηγημάτων του μὲ τὸν τίτλον «Ὁ μικρὸς κύριος Φρίντεμανν» καὶ ἀργότερα τὸ 1901 τοὺς «Buddenbrooks» καὶ τὸ 1903 μιὰ δευτέρα συλλογὴν διηγημάτων, ἐφάνηκαν, ἀντίθετα πρὸς τὸν ἀδερφὸν του, οἱ τάσεις του πρὸς τὴ βορεινὴν φιλολογοίαν. Ὡς κριτικὸς καὶ λογοτέχνην, τὸν ἔχει πολὺ ἐπιδράσει ὁ Νίτσε, ὡς διηγηματογράφος, ὁ Φουντάνε, οἱ Ρέσσοι, οἱ σκανδιναβοὶ καὶ οἱ ἄγγλοι ποιητῆς (Dickens, Thackeray). Ἐνας ἀπὸ τοὺς ἡρώεας του, ὁ Tonio Kröger, στὸ δμώνυμον διήγημα, ὀνομάζει ἄξια λατρείας τὴν ροῦσσικὴν φιλολογοίαν καὶ μιλάει μ' ἀγάπη καὶ μ' ἕνα εἶδος νοσταλγία γιὰ τὰ βιβλία, «πὸν γράφονται καὶ πάνω», τὰ βιβλία τῶν βόρρειων ποιητῶν, «τὰ βαθεῖα, τὰ καθάρια καὶ χιοιμορλιστικὰ ἐκεῖνα βιβλία».

Δυὸ πράγματα χαρακτηρίζουσι τὴν ἰδιαίτην τεχνιοροπία τοῦ Θωμά Μάνν ἢ τὴν κατάρα, πού τοῦ φωνάζει ἀκαταγόνισια : Δὲ σοῦ ἐπιτρέπεται νά

τα διηγήματά του: Ψυχρή αδυστηρότητα, κ' εὐχάριστη άνεση. Μὲ τέτοια περιγελαστική διάθεση περιγράφει κάθε ἀφελή κίνηση τῶν δίχως πνεῦμα ἀνθρώπων, πού κάθε ἀγνωστο κομμάτι τῆς ζωῆς, μὲ τὴ δύναμη τοῦ λόγου καὶ τῆς εὐγωνίας στὸ φῶς φερμένο, κάθε τιποτένια ὑπόθεση, κάθε ἀσήμαντο γεγονός, σὺν τῇ συνάντησιν ἑνὸς ποδηλάτη μ' ἕνα μεθυσμένο, πού βρίζει, εἶναι τόσο ἐμψυχωμένα, πού κατατοῦν νὰ παίρνουνε ἀξία συμβολικῆ. Ἐπὶ διηγήματά του πάλι εἶναι διηγήματα ἐξομολογήσεων. Μᾶς ξεσκεπάζουν τὴν ψυχὴ τοῦ καλλιτέχνη καὶ προδίδουν τοὺς πόθους τοῦ ἀνθρώπου. Τί εἶναι ὁ καλλιτέχνης; Ἐνας ἐρημίτης κλεισμένος ἔξω ἀπὸ τὴ θερμὴ ζωὴ. Τέτοιος παρουσιάζεται ὁ Detlef στὴ σπουδῆ του «Πεινασμένοι»; τέτοιος ὁ Spinell στὸ διήγημα «Tristan», τέτοιος ὁ Tonio Kröger στὸ ὁμώνυμο διήγημα, τέτοιος ὁ Martini στὸ ρομάντζο «Βασιλικὴ Ὑψηλότης», — ὅλες μᾶσκες τοῦ συγγραφέα. Μπορεῖ στὰ νιάτα του ὁ ποιητὴς νὰ προσπαθῆσιν νὰ λάβῃ μέρος στὴ ζωὴ, μπορεῖ παραδέρνοντας, ἀστήριχτος καὶ ἀνεργάτιστος, ἀνάμεσα σὲ παγερὲς ὄνειροπολήσεις καὶ κατατρόφουσες ὀλόθερμες σκέψεις, νὰ περάσῃ μιὰ ζωὴ ξεαντλητικῆ γιομέτος ψυχικῆ ἀγωνία, — ἀργότερα δ' ἀναγνωρίσῃ πὼς ἡ ἀπάρνηση εἶναι τὸ συμβόλαιό μας μὲ τὴ Μοῦσα . . . ἡ ζωὴ ὁ ἀπαγορευμένος κήπος μας, ὁ μεγάλος πειρασμός μας, στὸν ὁποῖο ποτὲ δὲν ὑποκύπτουμε πρὸς ὄφελός μας . . . μόνο ἐξευτελισμένος καὶ μὲ ἀηδία στὴν καρδιὰ ξαναγυρνᾷ κανεὶς ἀπὸ αὐτοῦ τοῦ εἶδους τίς ἡδονικὰς ἐκδρομὰς στὰ γιορτάσια τῆς ζωῆς . . . Ἡ ὑγιεινὴ εἶναι ὅλη μας ἡ ἠθικὴ . . . Κι ἀν ἀκόμα τὸ ἔργο του δὲν ἀπασχολεῖ ὅλες τίς δυνάμεις του, ὅτε μπορεῖ οὔτε πρᾶξι νὰ αἰσθάνεται ὁ ποιητὴς, καθὼς αἰσθάνονται οἱ ἄλλοι, πού ζοῦν. «Γιατί τὸ αἰσθημα, — λέει κάπου — τὸ θερμὸ κ' ἐγκάρδιο αἰσθημα» εἶναι πάντα πρόστυχο καὶ ἀχρηστο καὶ καλλιτεχνικοὶ εἶναι μόνο οἱ ἐρεθισμοὶ καὶ οἱ ψυχρὰς ἐκστάσεις τοῦ χαλασμένου, τοῦ ἀρτίστικου νευρικοῦ μας συστήματος. Πάει πιά ὁ καλλιτέχνης μόλις γίνῃ ἀνθρώπος καὶ ἀρχίζει νὰ αἰσθάνεται». Ἔτσι χωρίζει τὸν καλλιτέχνη ἀπὸ τὸν ἀνθρώπο, πού ἴσως δὲ θὰ μπορούσε νὰ χωριστοῦν, γιατί «ποτὲ — καθὼς λέγει καὶ ὁ Fleischlen — ὁ ἀνθρώπος καὶ ὁ ποιητὴς δὲν εἶναι δύο πράματα διαφορετικά, καὶ ὅποιος εἶναι ὡς ἀνθρώπος μηδὲν, εἶναι μηδὲν καὶ ὡς ποιητὴς... Φτάνει κανεὶς ὡς καλλιτέχνης μόνο ἴσασιν τὸ σκαλοπάτι ἐκεῖνο, ἴσασιν τὸ ὁποῖο φτάνει καὶ ὡς ἀνθρώπος. Δὲν μπορούμε νὰ περῶμε πέρα ἀπὸ τὸν ἥσκιό μας! Κι ὅποιος ὡς ἀνθρώπος μόνο ἴσασιν τὸ πέμπτο ἢ ἔχτο σκαλοπάτι φτάνει, καὶ ὡς καλλιτέχνης δὲν πάει ψηλότερα!» Θάτανε βέβαια κάπως δύσκολο νὰ χωρίσῃ κανεὶς τὴν τέχνη ἀπὸ τὴ ζωὴ, καὶ γιὰ τοῦτο πολὺ τὴν ἀγαπᾷ ὁ Thomas Mann τὴν ἀπλοικὴ ζωὴ καὶ τὸ αἰσθημα τὸ θερμὸ, πού ὡς καλλιτέχνης τ' ἀρνιέται καὶ πολλὰς φορὰς τὰ βάνει μὲ τὴν τύχη του, πού τὸν ὑποχρεώνει «νὰ ἐκφράξῃ τ' ἀνθρώπινα χωρὶς νὰ λαβαίνει σ' ἀνθρώπινα μέρος». Κι ὁ Detlef καὶ ὁ Tonio βρίσκουν πὼς ἡ φιλολογία εἶναι κατὰρα. «Ἄχ! μιὰ φορὰ — παρακαλᾷ ἀνίσχυρος ὁ Detlef — ἄχ, μιὰ φορὰ, μόνο μιὰ νύχτα, σὺν ἀπόψε νᾶναι κανεὶς ἀνθρώπος καὶ ὄχι καλλιτέχνης! Νὰ ξεφύγῃ μιὰ φορὰ κανεὶς

υπάρχεις, πρέπει να παρατηρείς· δὲ σοῦ ἐπιτρέπεται νὰ ζεῖς πρέπει νὰ δημιουργεῖς· δὲ σοῦ ἐπιτρέπεται ν' ἀγαπᾷς, πρέπει νὰ μαθαίνεις! Νὰ μπορέσει μιά φορά κανεὶς μ' ἀπλὰ κ' ἐγκαρδιακὰ αἰσθήματα νὰ ζήσει, ν' ἀγαπήσει, νὰ ὑμνήσει! Νᾶναι μιά φορά μαζί σας, δικὸς σας νᾶναι, μὲ σᾶς, ὦ ζωντανό!» Καὶ μὲ τὸν ἴδιον τρόπο ἐκφράζεται ὁ Τονίο ζητώντας νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὸν κόσμον του, τὸν κόσμο τῆς ψύξεως, τῆς ἐρημίας, τοῦ πάγου, τοῦ πνεύματος καὶ τῆς τέχνης. «Ἀγαπᾶω τὴ ζωή!» λέει στὴ φιλενάδα του Λιζαβέτα. «Τοῦ λείπει ἀκόμα πολὺ, γιὰ νὰ γίνῃ καλλιτέχνης, ἀγάπη μου, ἐκεῖνος, ποῦ ἢ βαθύτερη καὶ τελευταία ὄνειροπόλησή του εἶναι τὸ ξελεκτισμένο, τὸ ἐκκεντρικὸ καὶ τὸ σατανικὸ· ἐκεῖνος ποῦ δὲ γνώρισε τὸν πόθο τοῦ ἀθῶου, τοῦ ἀπλοῦ, τοῦ ζωντανοῦ· τὸν πόθο γιὰ λίγη φιλία, ἀφοσίωση, οἰκειότητα καὶ ἀνθρώπινη εὐτυχία, τὸν κρυφὸ πόθο, τὸν πόθο ποῦ μᾶς τρώει, Λιζαβέτα, γιὰ τὶς συνηθισμένες, ἀπλοῦς ἀπολαύσεις!...»

Γιατὶ μέσα στὸν Τονίο Κρόδερ παλεύουνε ὁ ἀστός καὶ ὁ καλλιτέχνης. Ὁ καλλιτέχνης στρέφει τὰ μάτια του πρὸς ἕναν ἄλλο κόσμο, ἀγέννητον ἀκόμα· σ' ἕνα σύμφυρμα ἀνθρωπόμορφων ἡσκιων, ποῦ τοῦ νεύουν νὰ τοὺς σώσει καὶ νὰ τοὺς λυτρώσει. Μὰ μέσα στὸ βάθος τοῦ ἑαυτοῦ του κρατᾷ κρυμμένη τὴν ἀγάπη του γιὰ τὰ ξανθὰ μαλλιά, τὰ γαλανὰ ματάκια, γιὰ κάθε τι ζωντανὸ καὶ καθάριο, χαριτωμένο καὶ κοινό.

Οἱ «Buddenbrooks» εἶναι ἡ ἱστορία τεσσάρων γενεῶν μιᾶς οἰκογένειας· κἀτι, νὰ ποῦμε, σὰν τοὺς Rougon Macquart τοῦ Ζολᾶ. Χαρακτηριστικώτατες στὸ ἔργον αὐτὸ εἶναι οἱ σκηνὲς τῶν θανάτων. Κι ἂν εἶν' ἀλήθεια πὼς φαίνεται κανεὶς ἂν εἶναι ποιητὴς ἀπὸ τὸν τρόπο ποῦ κάνει νὰ πεθαίνουν τὰ πρόσωπα τῶν ἔργων του, δέκα φορές ὁ Thomas Mann δείχνεται ποιητὴς στοὺς Buddenbrooks.

Ἀνάμεσα στὸ πραγματιστικὸ τοῦτο ἔργον του καὶ τὰ διηγήματά του στέκουν τὰ ἰδεολογικὰ ποιητικὰ του ἔργα «Fiorenza» δράμα (1905), καὶ «Königliche Hoheit» μυθιστόρημα (1909), ποῦ ὁ ἴδιος ὁ Thomas Mann τῶχει χαρακτηρίσει λέγοντας πὼς εἶναι «ἡ γερμᾶτη ὑπαινηγμοῦς ἀνάλυση μιᾶς πρὶν-κρητικῆς ζωῆς, ποῦ θὰ μπορούσε νᾶναι ἡ ὑποδειγματικὴ, ἢ μὴ πραγματικὴ, ἢ ὑπερπραγματικὴ, μὲ μιά λέξη ἢ καλλιτεχνικὴ ζωή».

Τὸ ἔργον τοῦ Τομάς Μάνν δὲν εἶναι ἀπὸ τ' αὐθόρμητα κ' εὐκολογραμμένα ἔργα, καθὼς θὰ μπορούσε πολλὰς φορές νὰ πιστέψῃ κανεὶς ξεγελασμένος ἀπὸ τὸ παιγνιδιάρικόν ὄψος του, τὴν πετυχημένη ἐτυμολογία του, τὸν καλοσκεμμένο χιουμοριστικὸ τόνον του, καὶ τὴν ἀβίαστη κατάταξη τῆς ὕλης. Δὲ θὰ μπορούσε ἴσως ποτὲ κανεὶς νὰ φανταστῇ, ἂν δὲ μᾶς τὸλεγε μόνος του κάποιον ὁ ποιητὴς, μὲ πόσον κόπον καὶ ὑπομονὴ προχωρεῖ στὴ δουλειά του καὶ πὼς ἢ κάθε ζυγασμένη καὶ καλοβαλμένη λέξη καὶ φράση του δὲν ἦρθε μόνη της, μὰ τὴν ἐγύρευε ἀρκετὰ πρὶν νὰ τὴν εὑρεῖ καὶ τῆς ἔδωκε μόνος του, νὰ ποῦμε, τὴν ἰδιαίτερη ἀξία, ποῦ παίρνει μέσα στὸ ἔργον του. Γιατὸ δὲ θάνα θάμα, ἂν τὸ ἔργον, ποῦ μὲ τόση σοβαρότητα καὶ φροντίδα μᾶς τὸ παρουσιάζει ὁ ποιητὴς, εἶναι προωρισμένο γιὰ πῶς μακρόχρονη ζωή. I. ΟΙΚ.

THOMAS MANN

ΤΟ ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΟ ΠΑΙΔΙ

Τὸ θαυματουργὸ παιδί μπαίνει—κάτω στὴ σάλα γίνεται ἡσυχία.

Γίνεται ἡσυχία κ' ἔπειτα ἀρχινᾶνε νὰ χειροκροτοῦν, γιατί κάπου, ἀπὸ τὰ πλάγια, κάποιος, γεννημένος μὲ τὴ δύναμη μέσα του νὰ ἐξουσιάζει καὶ νὰ παρασέρνει τὰ πλήθη, χειροκρότησε πρῶτος. Ἀκόμα δὲν ἀκούσανε τίποτα, κι ὅμως χειροκροτοῦν, γιατί μιὰ τρομερὴ ρε-κλάμα ἔκανε καλὰ τὴ δουλειά της, πρὶν ἀπ' τὸ θαυματουργὸ παιδί, καὶ ὁ κόσμος εἶναι πιά ξεγελασμένος, γνωρίζοντάς το ἢ ὄχι.

Τὸ θαυματουργὸ παιδί βγαίνει πίσω ἀπὸνα λαμπρὸ παραβάν, κεν-τημένο μὲ μεγάλα καὶ παράξενα λουλούδια, ἀνεβαίνει γοργά, τὰ σκα-λιά τῆς ἐξέδρας, προχωρεῖ σὰ νὰ πλέει μὲς στὰ χειροκροτήματα, μ' ἓν' ἀνάλαφρο ρῖγος, λὲς καὶ τὸ βρέχει δροσερὴ βροχούλα, κι ὥστόσο σὰ νὰ βρίσκεται στὸ στοιχεῖο του. Ἔρχεται στὴν ἄκρη τῆς ἐξέδρας, χαμογέλαει, σὰ νᾶτανε νὰ φωτογραφηθῆ, κ' εὐχαριστεῖ μ' ἑλαφρὸ, δειλὸ καὶ γυναικεῖο χαιρετισμὸ, μ' ὄλο πού εἶναι ἀγόρι.

Εἶναι ντυμένο μὲ λευκὰ ὀλομέταξα φορέματα, πού προκαλοῦν κά-ποια συγκίνηση στὴ σάλα. Φορεῖ ἓνα λευκομέταξο σακκάκι παράξενα ραμμένο, μὲ μιὰ πλατειὰ ζώνη ἀπὸ κάτω κι ὡς καὶ τὰ παπούτσια του εἶναι καὶ κεῖνα ἀπὸ λευκὸ μετάξι. Μὰ μέσ' ἀπ' τὰ λευκὰ μεταξωτὰ πανταλονάκια ξεφτυρώνουν οἱ γυμνὲς γαμπίτσες του, μαυριδερές, μαυριδερές· γιατί εἶναι ἑλληνόπουλο.

Βιβίς Σακκελαφύλακκας ὀνομάζεται. Αὐτὸ εἶναι ὀπωσδήποτε τῶ-νομά του. Τώρα τίνος ὀνόματος συγκοπὴ ἢ χαϊδευτικὸ νᾶναι τὸ «Βι-βίς» κανένας δὲν τὸ ξαίρει, ἔχτός ἀπὸ τὸν Ἱμπρεσαρίο, πού τὸ θεωρεῖ ἐπαγγελματικὸ μυστικὸ. Ὁ Βιβίς ἔχει ἴσια μαῦρα μαλλιά, πού τοῦ κρέ-μονται ἴσαμε τοὺς ὄμους, κι ὥστόσο χωρισμένα μὲ στραβὴ χωρίστρα καὶ δεμένα κατὰ πίσω μὲ μιὰ λεπτὴ μεταξωτὴ κορδέλλα, γιὰ νὰ μὴν πέφτουν στὸ ἑλαφρὸ καμπυλωτὸ μελαχρινὸ του μέτωπο. Ἔχει τὸ πιὸ ἄκακο τοῦ κόσμου παιδικάκισιο προσωπάκι, ἀφορμάριστη ἀκόμα μυ-τίτσα καὶ στοματάκι ἀγνυποψίαστο· μόνο οἱ σκοτεινοὶ κύκλοι, πού σχη-ματίζονται, κάτω ἀπ' τὰ κατάμαυρα σὰ χάντρες μάτια του, ἀπὸ δυὸ καθαρὰ χαραγμένες γραμμές, δείχνουνε κι' ὄλας κάποια κούραση. Φαί-νεται σὰν ἐννιά χρονῶν, ἀλλὰ μόλις εἶναι ὄχτώ, καὶ τὸν παρουσιάζουνε γιὰ ἑφτά. Κι ὁ ἴδιος ὁ κόσμος δὲν ξαίρει ἂν τὸ πιστεύει καλὰ καλὰ.

Ίσως και νά'ναι θετικώτερα πληροφορημένοι και μόλα ταῦτα τὸ πιστεύουνε, καθὼς εἶναι συνηθισμένοι νὰ τὸ κάνουν σὲ παρόμοιες περιστάσεις. Λίγη ψευτιά, συλλογίζονται, εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὸ ὄραιο. Ποῦ θάβρισκε κανεὶς, συλλογίζονται, ψυχαγωγία κ' ἐξυψωση, ὕστερ' ἀπὸ τὴν χυδαιότητα τοῦ καθημερινοῦ, ἂν δὲν ἔβαζε και λίγη καλὴ θέληση, ἂν δὲν ἔκανε και λίγο στραβὰ μάτια; κ' ἔχουν ἀπόλυτο δίκιο μὲ τὸ λαϊκὸ τους τὸ μυαλό!

Τὸ θαυματοργὸ παιδί εὐχαριστεῖ, ὅσο νὰ πάψει ὁ θορυβώδικος χαιρετισμὸς· ἔπειτα πηγαίνει πρὸς τὸ πιάνο κι ὁ κόσμος εἶχτει μὲ ταλαιψατα ματιὰ στὸ πρόγραμμα. Πρῶτα εἶναι ἡ «Marche solennelle», ἔπειτα ἡ «Rêverie», κ' ἔπειτα «Le hibou et les moineaux» — ὅλα ὑπὸ Βιβί Σακκελαφύλακκα. Ὅλα τὰ κομμάτια εἶναι δικὰ του, εἶναι συνθέσεις του. Δὲν ξαίρει, εἶν' ἀλήθεια, νὰ γράψει, μὰ τάχει ὅλα μέσα στὸ μικρὸ ἀσυνήθιστο κεφαλάκι του και πρέπει νὰ ὁμολογήσουμε τὴν καλλιτεχνικὴ τους σημασία, ὅπως σοβαρὰ και ἀμερόληπτα εἶναι σημειωμένο και στις ρεκλάμες, πού τις ἔχει συντάξει ὁ ἱμπερατορὸς και φαίνεται πὼς ἡ ὁμολογία αὐτὴ ἐκόστησε στὴν κριτικὴ του ἰδιοσυγκρασία μεγάλους ἀγῶνες.

Τὸ θαυματοργὸ παιδί κάθεται στὸ σκαμνάκι τοῦ πιάνου και ψάχνει νάβρει μὲ τὰ ποδαράκια του τὰ πεντάλ, πού μ' ἕνα ἐξυπνότατο σύστημα εἶναι ἀνεβασμένα πολὺ ψηλότερα ἀπ' τὴ συνηθισμένη τους θέση, γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ τὰ φτάνει ὁ Βιβίς. Τὸ πιάνο εἶναι δικό του και τὸ κουβαλάει παντοῦ μαζί του. Τὰ πόδια του εἶναι ξύλινα και τὸ βερνίκι του ἀρκετὰ στραπατσαρισμένο ἀπ' τίς πολλὲς μετακινήσεις· ὅμως ὅλ' αὐτὰ δίνουν περισσότερο ἐνδιαφέρον.

Ὁ Βιβίς ἀκουμπάει τὰ λευκομέταξα πόδια του στὰ πεντάλ· ἔπειτα παίρνει ἔκφραση πονηρὴ, κοιτάζει ἴσια μπροστὰ του και σηκώνει τὸ δεξί του χέρι. Ἐνα μαυριδερὸ γεμάτο ἀφέλεια παιδικακίσιο χεράκι, μὰ μὲ γερὸ και ὄχι παιδιάτικο δέσιμο, πού δείχνει καλὰ δουλεμένη ἀρθρωση.

Τὸ ὄφρος του τὸ παίρνει ὁ Βιβίς γιὰ τὸν κόσμο, γιατί ξαίρει πὼς πρέπει νὰ τὸν διασκεδάσει κάπως. Ἀλλὰ κι αὐτὸς ἀπὸ μέρος του βρῖσκει κατὰ βάθος κάποιαν ἰδιαιτέρην εὐχαρίστηση, πού δὲ θὰ μποροῦσε νὰ τὴν περιγράψει σὲ κανέναν. Εἶναι ἡ γαργαλιστικὴ ἐκείνη εὐτυχία, τὸ μυστικὸ ἠδονικὸ ἀνατρίχιασμα, πού τὸν περιλούζει κάθε φορὰ σὰν κάθεται μπροστὰ σ' ἕν' ἀνοιγμένο πιάνο, — δὲ θὰ πάψει ποτέ του νὰ τὸ αἰσιάνεται. Ἀπλώνονται ἐκεῖ μπροστὰ του τὰ πλήκτρα, αὐτὲς οἱ ἐφτὰ ἀσπρόμαυρες ὀχτάβες, κάτω ἀπὸ

τις όποιες βυθίζεται τόσο συχνά σέ περιτειώδικες κ' ένθουσιαστικές ένειροπόλησες για τó μέλλον, και πού ώστόσο του παρουσιάζονται πάλι κατακάθαρες σάν παστρικός πίνακας ίχνογραφίας. Είναι ή μουσική, ή μουσική όλάκερη, πού άπλώνεται μπροστά του! Άπλώνεται πλατειά μπροστά του, σάν έλικυστική θάλασσα, και μπορεί νά βουτηχτεί, νά κολυπήσει εύτυχισμένος, νάφήσει νά τόν παρασύρει και νά τόν άρπάξει, νά καταβυθιστεί μέσα στην τρικυμία, και μολαταύτα νά κρατεί στα χέρια του την έξουσία, νά διευθύνει και νά διατάξει . . . Κρατάει τó δεξί του χέρι στον άέρα.

Στή σάλα δέν άκούγεται ούτε άνάσα. Όλους τούς κρατάει ή δυνατή περιέργεια, πού βασιλεύει πριν άπό την πρώτη νότα . . . Πώς θ' άρχισει; Έτσι άρχίζει. Κι ό Βιβίς, χτυπώντας με τó δείκτη του ένα άπό τά μεσαία πλήκτρα του πιάνου, βγαίνει την πρώτη νότα, μιάν όλότελα αναπάντεχη, γεμάτη δύναμη νότα, όμοια μ' άπότομο σάλπισμα. Άλλες ακολουθούν, άρχίζει μιá εισαγωγή— τά νεύρα ξετεντώνονται.

Ή σάλα είναι πολυτελέστατη σ' ένα πρώτης τάξεως ξενοδοχείο. τής μόδας, με εικόνες, αναπαράστασες ροδόχρωμες γυμνών, στους τοίχους, με πλούσιες κολώννες, χρυσοστόλιστους καθρέφτες, κι αναρίθμητες, έναν κόσμο όλόκληρο λάμπες ηλεκτρικές, πού σέ τσαμπιά και δέσμες ξεπετιούνται άπό παντού και καταπλημμυρίζουνε τη σάλα με φώς λαμπρότερο άπ' τó φώς τής ήμέρας, λεπτό, χρυσό, ούράνιο φώς . . . Ούτε ένα κάθισμα δέν είναι άδειο· άκόμα και στους πλάγιους διαδρόμους και πίσω-πίσω στέκουν άνθρωποι. Μπροστά, πού ή θέση κοστίζει δώδεκα μάγκα, (γιατι ό Ιμπρεσάριος είναι τής άρχής τών σεβαστών τιμών) είναι άραδισμένη ή ύψηλή κοινωνία, πού δείχνει ζωηρό ενδιαφέρον για τó θαυματουργό παιδί. Βλέπει κανείς πολλές στολές, πολλές διαλεχτές κομπές τουαλέττες . . . Άκόμα και άρκετός αριθμός παιδιών είν' εκεί, πού μ' εύγενικό τρόπο άφίνουνε νά κρέμονται τά πόδια τους άπ' τά καθίσματα και παρατηρούν με μάτια λαμπερά τόν προνομιούχο λευκομέταξο σύντροφό τους . . .

Άριστερά μπροστά κάθεται ή μητέρα του θαυματουργού παιδιού, μιá εξαιρετικά παχειά κυρία, με πουντραρισμένο προγούλι, κ' ένα φτερό στο κεφάλι, και δίπλα της ό Ιμπρεσάριος, τύπος ανατολίτη, με χρυσά κουμπιά στα πεταχτά μανικέττια του. Μά μπροστά-μπροστά στη μέση κάθεται ή πριγκήπισσα. Μιá κοντή, ζαρωμένη, ρυτιδωμένη πριγκήπισσα, μά πού ύποστηρίζει τις τέχνες, όσο είναι τρυφερές. Κάθεται σέ μιá χωστή βελουδένια πολυθρόνα και στα πόδια

της είν' ἀπλωμένα περσιὰ χαλιά. Ἀκουμπάει ἐνωμένα τὰ χέρια της κάτω ἀπὸ τὸ στήθος της, ἀπάνω στὸ μεταξωτὸ μὲ μαῦρες ρίγες φόρεμά της, γέρνει τὸ κεφάλι της πλάγια καὶ παρουσιάζει μιὰν εὐγενικὰν εἰρηνικὴν εἰκόνα, ἐνῶ κοιτάζει τὸ θαυματουργὸ παιδί πού παίζει. Δίπλα της κάθεται ἡ κυρία τῆς τιμῆς. Φοράει κι αὐτὴ μεταξωτὸ μὰ μὲ πράσινες ρίγες φόρεμα, καὶ στέκει δλόβισια στὸ κάθισμά της, γιατί, σὰν κυρία τῆς τιμῆς ὅπου εἶναι, δὲν τῆς ἐπιτρέπεται ποτέ της νὰκουμπάει.

Ἄ Βιβίς ἐτέλειωσε τὸ κομμάτι του πολὺ ἐπιδειχτικά. Μὲ τι δύναμη πού μεταχειρίζεται ὁ πνυμαῖος αὐτὸς τὸ πιάνο! Δὲν πιστεύει κανεὶς ταῦτιά του. Τὸ θέμα τοῦ ἐμβατήριου, μιὰ ὀρμητικὴ, ἐνθουσιαστικὴ μελωδία, ξεσπάει ἀκόμα μιὰ φορὰ, πλούσια ἐναρμονισμένη, πλατεῖα καὶ πομπώδικη, κι ὁ Βιβίς σὲ κάθε μέτρο ρίχνει ρυθμικὰ τὸ σῶμα του κατὰ πίσω, σὰ νὰ βαδίζει θριαμβευτῆς σὲ γιορταστικὴ πομπή. Ἐπειτα τελιώνει ὀρμητικά, ξεγλυστράει πλάγια, σκυφτὸς ἀπ' τὸ σκαμνάκι καὶ περιμένει χαμογελώντας τὰ χειροκροτήματα.

Καὶ τὰ χειροκροτήματα ξεσπᾶνε ὁμόθυμα, συγκινητικά, γεμάτα ἐνθουσιασμό: Δέστε, τί χαριτωμένο πού εἶναι τὸ σωματάκι του, σὰν κἀνὲ τὸ μικρὸ του γυναικεῖο χαιρετισμό! Χειροκροτεῖστε, χειροκροτεῖστε! Σταθῆτε νὰ βγάλω τὰ γάντια μου. Μπράβο μικρὸ Σακκοφύλαξ, ἢ ὅπως ἄλλως σὲ λέγε—! Μὰ σοῦ εἶναι ἕνα διαβολόπαιδο!—

Ἄ Βιβίς ἀναγκάζεται νὰ βγῆ πίσω ἀπὸ τὸ παραβάν του τρεῖς φορές, ὅσο νὰ γίνεῖ ἡσυχία. Μερικοὶ ἀργοπορημένοι σπρώχνονται νὰ μπουνε μέσα καὶ φτάνουν μὲ μεγάλο κόπο τὶς θέσες τους. Καὶ τὸ κονσέρτο ἐξακολουθεῖ.

Ἄ Βιβίς ψιθυρίζει τῆ «Rêverie» του, ὅλη καμωμένη ἀπὸ ἀρπισμούς, πάνω ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὑψώνεται κάπου, κάπου μ' ἑλαφρὰ φτερουγίσματα ἕνα κομματάκι μελωδία· καὶ ἔπειτα παίζει «Le hi bou et les moi-peaux». Τὸ κομμάτι αὐτὸ ἔχει τέλεια ἐπιτυχία καὶ προκαλεῖ ζωηρὸ ἐνθουσιασμό.

Εἶναι ἕνα σωστὸ παιδικίσιο κομμάτι μὲ θαυμάσια παραστατικότητα. Στὰ μπάσσα βλέπει κανεὶς τὴν κουκουβάγια νὰ κάθεται κατσοφιασμένη καὶ νᾶνοιγοκλεῖ τὰ μάτια της, ἐνῶ τὰ σπουργίτια ξεφωνίζουν δυνατὰ τριγύρω της, μὲ θρασύτητα μᾶζι καὶ τρομάρα, θέλοντας νὰ τὴν πειράξουν. Τέσσερες φορές τὸν ἀνακαλέσανε ἔπειτα ἀπ' αὐτὸ τὸ κομμάτι. Ἐνας ὑπηρετῆς τοῦ ξενοδοχείου μὲ γυαλιστερά κουμπιά τοῦ φέρνει ἀπ' ὠστὴν ἐξέδρα τρία μεγάλα δάφνινα στεφάνια καὶ στέκει κρατώντας τὰ δίπλα του, ἐνῶ ὁ Βιβίς χαιρετᾶει κ' εὐχαριστεῖ. Ἀκόμα κ' ἡ πριγκί-

πισσα λαβαίνει μέρος στα χειροκροτήματα, μόλις κινώντας τα λεπτά της χέρια χωρίς να βγαίνει και κανένας ήχος...

Πώς ξαίρει ο μικρός αυτός καλιανθρωπάκος να παρατείνει τα χειροκροτήματα! Κάθεται πίσω από το παραβάν του και κάνει να τον περιμένουν, ξεχνιεται λίγο στα σκαλιά της εξέδρας, παρατηρεί με παιδιάτικη ευχαρίστηση τις ατλαζένιες κορδέλλες των σιφανιών, αν και από πολύ πιά τις έχει βαρεθῆ, χαιρετάει χαριτωμένα και δισταχτικά, και δίνει στον κόσμο καιρό να χειροκροτήσουν όσο θέλουν, ώστε τίποτα να μην πάει χαμένο από τον πολύτιμο θόρυβο των χειρῶν τους. «Le hibou» είναι το φόρτε μου συλλογίζεται· γιατί την έκφραση αυτή την έχει μάθει από τον Ιμπροσάριο. Έπειτα έρχεται ἡ «Fantaisie» πού, μὰ τὴν ἀλήθεια εἶναι πολὺ καλῆτερη, πρὸ παντὸς τὸ μέρος τῆς δο δόση. Μὰ ξετρελαθήκατε μὲ τὴν κουκουβάγια αὐτή, ἔσεῖς, νοῆμον κοινόν, ἂν και εἶναι τὸ πρῶτο και τὸ πιὸ κουτὸ κομμάτι μου ;

Κ' ευχαριστεῖ χαριτωμένα.

Έπειτα παίζει μιὰ «méditation» και μετὰ μιὰν «étude».

— Τὸ πρόγραμμα εἶναι ἀρκετὰ μεγάλο. Ἡ méditation εἶναι ἀπαράλλακτη μὲ τὴ rêverie, μὰ δὲν μπορεῖ νὰ πεί κανεὶς πὼς αὐτὸ εἶναι εὐάγωμά της, και μὲ τὴν étude δειχεται ὅλη ἡ τεχνικὴ ὀριμότητα τοῦ Βιβί, πὸν ἄλλως τε, μπροστὰ στὴν ἐφευρετικότητά του, μένει λίγο πίσω. Έπειτα ὁμως ἔρχεται ἡ Fantaisie, τὸ ἀγαπημένο του κομμάτι· Κάθε φορὰ τὸ παίζει κάπως διαφορετικά, τὸ μεταχειρίζεται μ' ἐλευθερία, και κάπου-κάπου ξιφνιαζεται κι αὐτὸς ἀκόμη ἀπὸ τὶς νέες ιδέες και τὶς μεταβολές του, ὅταν βρίσκειται στὶς καλές του.

Κάθεται και παίζει, μικροσκοπικός, ἄσπρος και λαμπερός μπρὸς στὸ μεγάλο μαῦρο πιάνο, μονάχος και ξεχωριστὸς ἀπάνω στὴν εξέδρα, πάνω ἀπὸ τὴ σκοτεινὴ ἀνθρωπομάζα, μὲ τὴ φτωχὴ και κούφια, βαριοκίνητη ψυχὴ της, πὸν πρέπει αὐτὸς νὰ τήνε συγκινήση μὲ τὴ μοναδικὴ κ' ἐξυψωμένη του ψυχὴ... Τὰ μαλακὰ μαῦρα μαλλιά του πέσανε μαζὶ μὲ τὴν κορδέλλα στὸ μέτωπό του, οἱ γυμνασμένοι, γεροδεμένοι τῶν χειρῶν του ἄρμοι δουλεύουνε, και βλέπει κανεὶς στὰ μελαχροινὰ παιδακίσια μάγουλα τοὺς μῦς νὰ αναταράζονται.

Έρχεται στιγμές πὸν ἀπολησμονιεται, σὰ νὰναι μοναχὸς του' τὰ παράξενα μὲ τοὺς σκοτεινοὺς κύκλους ματάκια του ξεγλυτροῦνε λοξὰ πρὸς τοὺς ζωγραφισμένους τοίχους δίπλα του, και τὸ βλέμμα του μοιάζει σὰ νὰ θέλει νὰ βυθιστῆ και νὰ χαθῆ σὲ κόσμο μακρυνό, γεμάτο παραγμένη κι ἀόριστη ζωὴ. Μὰ ἀμέσως οἶχνει μὲ τὴν ἄκρη τοῦ ματιοῦ του μιὰ ματιὰ πρὸς τὴ σάλα κ' εἶναι πάλι μπροστὰ'στὸ κοινό.

Χαρὰ καὶ θλίψη, ἀνύψωση καὶ κατάπτωση—ἡ Fantaisie μου! σκέπτεται ὁ Βιβίς γεμάτος στοργή. «Ἀκούστε λοιπόν, τώρα ἔρχεται τὸ μέρος τὸ γραμμένο στὴ δὲ δίσση!» Καὶ πατώντας τὸ ἀριστερὸ πεντάλ πηγαίνει πρὸς τὴ δίσση. «Νὰ τὸ καταλάβουνε τάχα; Ἄχ, ὄχι, ὄχι, βέβαια, δὲν τὸ καταλαβαίνουν!» καὶ γιὰ τοῦτο ρίχνει κι αὐτὸς μιὰ ἀραιὰ ματιὰ πρὸς τὸ ταβάνι, γιὰ νὰχοὺν ὀπωσδήποτε κάτι νὰ ἰδοῦνε.

Οἱ ἄνθρωποι κάθονται σὲ μακριὰς σειρὰς καὶ κοιτάζουν τὸ θαυματουργὸ παιδί. Καὶ σκέπτονται διάφορα πράγματα μὲ τὸ κοινὸ μυαλὸ τους. Ἔνας γέρος κύριος μ' ἄσπρα γένια, μὲ μιὰν ἀντίκα στὸ δεξιὸν καὶ μ' ἓνα στρογγυλὸ ἔξογκωμα στὴ φαλάκρα ἀπάνω, μιὰ παραφυσάδα ἂν θέλετε, συλλογίζεται: «Εἶναι ντροπὴ μὰ τὴν ἀλήθεια. Ποτὲ δὲν ἐκατάφερα νὰ πάω μακρύτερα ἀπὸ τὸ πῶ κοινὸ καλιοτραγούδο, καὶ τώρα κάθομαι γέρος ἄνθρωπος μ' ἄσπρα μαλλιά, καὶ μοῦ δίνει μαθήματα τὸ κοντοστουπίκο αὐτὸ διαβολάκι. Μὰ ὥσπὸς πρέπει νὰ στοχάζεται κανεὶς πὼς αὐτὸ ἔρχεται ἀναθεν. Ὁ Θεὸς μοιράζει τὰ χαρίσματά του, ἐμεῖς δὲν ἔχουμε νὰ κάνουμε τίποτα, καὶ δὲν εἶναι ντροπὴ νάναι κανεὶς κοινὸς θνητός. Εἶναι, σὰ νὰ ποῦμε, καθὼς μὲ τὸ Χριστό, σὰν εἶταν ἀκόμα παιδί. Μπορεῖ νὰ σκύψει κανεὶς νὰ προσκυνήσει ἓνα παιδί, χωρὶς νάναι καθόλου ντροπὴ. Εἶναι τόσο εὐχάριστο!—Δὲν τολμάει νὰ συλλογιστεῖ: «Εἶναι τόσο γλυκὸ!»—Γλυκὸ θάτανε ντροπὴ γιὰ ἓναν ἡλικιωμένο κύριο. Καὶ μολαταῦτα τὸ αἰσθάνεται, ἔτσι!

«Τέχνη...» συλλογίζεται ὁ ἐπιχειρηματίας μὲ τὴν παπαγαλίαια μύτη του. «Ναί, βέβαια, λίγο κλίγκ-κλάγκ καὶ λίγο ἄσπρο μετάξι δίνουν κάποια λάμψη στὴ ζωὴ. Ἄλλωστε αὐτὸ δὲν τότε χάλασε καθόλου. Εἶναι μὲ τὸ πάρα πάνω πενήντα θέσες πουλημένες πρὸς δώδεκα μάρκα· μονάχα αὐτὲς μᾶς κάνουν ἑξακόσα μάρκα—κ' ὕστερα τὰ ὑπόλοιπα. Ἄν βγάλουμε τώρα νοῦκι γιὰ τὴ σάλα, φωτισμὸ καὶ προγράμματα, μέγουν καθαρὰ χίλια μάρκα τοῦλάχιστον. Δὲν εἶναι εὐκαταφρόνητο.»

«Νά, αὐτὸ ποὺ ἐπαιξε αὐτὴ τὴ στιγμή εἶτανε Chopin! σκέπτεται ἡ δασκάλισσα τοῦ πιάνου, μιὰ κυρία μὲ μύτη σουβλερῆ, σὲ ἡλικία ποὺ οἱ ἐλπίδες γέρνουνε πιά νὰ κοιμηθοῦνε κι ὁ νοῦς ὅσο πάει ὀξύνεται. Μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς πὼς δὲν εἶναι κ' ἔντελως πρωτότυπος. Ἔπειτα θὰ πῶ: εἶναι λίγο πρωτότυπος. Ἔτσι χτυπάει καλά. Ἡ στάση ὅμως τῶν χειρῶν του εἶναι ὀλωσδιόλου ἀγύμναστη. Πρέπει νὰ μπορεῖ κανεὶς νὰκουμπήσει ἓνα τάλληρο στὴ ράχη τοῦ χειροῦ. . . Ἐγὼ θὰ τότε γύμναζα μὲ τὸ χάρακα.»

Μιά νέα κοπέλλα, γλωμή σαν κερένια, πού βρίσκεται στην ἀνήσυχη ἐκαίγη ηλικία, κατὰ τὴν ὁποία μπόρῃ κανεὶς πολὺ εὐκόλα νὰ πῶσι σὲ τρυφεροὺς στοχασμοὺς, συλλογιέται μυστικά: «Καλέ, τί εἶναι αὐτό! Τί παίζει τώρα! Εἶναι ὄλο πάθος αὐτὸ πού παίζει! Καὶ ὅμως εἶναι ἀκόμα ἓνα παιδί; ! Ἄν μὲ φιλοῦσε, θάτανε σὰ νὰ μὲ φιλοῦσε τὸ ἀδερφάκι μου—δὲ θάτανε φίλι. Μήπως ὑπάρχει λοιπὸν καὶ κάποιο ἀλλοιώτικο πάθος, κάποιο πάθος δίχως γήινο ἀντικείμενο, ἓνα ἔνθερμο παιδιάτικο παιχνίδι; . . . Ἄν τάλεγα αὐτὰ δυνατά, θὰ μοῦ δίναν μουρουνόλαδο. Ἔτσι εἶναι ὁ κόσμος.»

Σὲ μιὰ κολῶννα στέκει ἓνας ἀξιωματικός. Κοιτάζει τὸ Βιβί, πού ἔχει τόση ἐπιτυχία καὶ σκέπτεται: «Εἶσαι κάτι, κ' εἶμαι κάτι, καθέννας στὸ εἶδος του!» Ἄλλωστε ἐνώνει τὶς φτέρνες του καὶ φέρει τὸ σέβας στὸ θαυματουργὸ παιδί καθὼς τὸ κάνει μπρὸς σὲ κάθε ἀρχή.

Ἄλλὰ ὁ κριτικός, ἓνας ἠλικιωμένος ἄνθρωπος μὲ γυαλιστερὰ μαῦρα ροῦχα καὶ μὲ γυριστὰ καταλασπωμένα πανταλόνια, κάθεται στὴν τζαμπατζίδικη θέση του καὶ συλλογιέται: «Γιὰ δὲς τονε, αὐτὸν τὸ Βιβί, αὐτὸν τὸ μασκαρατζικο! Ὡς ἄτομο, θέλει ἀκόμα καιρὸ γιὰ νάναπτυχθῆ, ἀλλὰ ὡς τύπος, εἶναι κ' ὄλας τελειωμένος, ὡς τύπος καλλιτέχνη. Ἔχει μέσα του τὸ μεγαλεῖο τοῦ καλλιτέχνη καὶ τὴν ἀναξιοπρέπεια του, τὴν τσαφλατανοσύνη του καὶ τὴν ἰσρή του σπίθα, τὴν περιφρόνηση καὶ τὴν κρυφή του μέθη. Αὐτὰ ὅμως δὲν πρέπει νὰν τὰ γράφω, εἶναι πάρα πολὺ καλά. Ἄχ, πιστέψε με, θὰ εἶχε γίνει κ' ἐγὼ ὁ ἴδιος καλλιτέχνης, ἂν δὲν τᾶβλεπα ὄλα τόσο καθαρά. . .»

Τὸ θαυματουργὸ παιδί τελειώνει τὸ κομμάτι του, κι ἀληθινὴ θύελλα ξεσπάει στὴ σάλα. Βγαίνει καὶ ξιναβγαίνει πίσω ἀπὸ τὸ παραβάν του. Ὁ ὑπηρέτης μὲ τὰ γυαλιστερὰ κουμπιά κουβαλάει καινούργια στεφάνια, τέσσερα δάφνινα στεφάνια, μιὰ λύρα ἀπὸ μενεξέδες κ' ἓνα μπουκέτο τριαντάφυλλα. Δὲν τότε φτάνουνε τὰ χέρια του γιὰ νὰ δώσει στὸ θαυματουργὸ παιδί ὄλα τὰ δῶρα, ὁ ἱμπρεσαρίος ἀνεβαίνει ὁ ἴδιος στὴν ἐξέδρα, γιὰ νὰ τὸν βοηθήσει. Κρεμάει ἓνα στεφάνι στὸ λαιμὸ τοῦ Βιβί, χαϊδεύει τρυφερὰ τὰ μαῦρα μαλλιά του, κ' ἔξαφνα, σὰ νὰ μὴ μπορῇ νάντισταθεῖ, σκύβει καὶ τοῦ δίνει ἓνα φιλί, ἓνα ἠχηρὸ φιλί στὸ στόμα. Καὶ τότε ἡ θύελλα μεταβάλλεται σὲ σίφουνα. Τὸ φιλι αὐτὸ τρέχει σὰν ἠλεκτρικὸς τιναγμὸς στὴ σάλα, διαπερνᾷ σὰ μπόρα νευρική τὰ πλῆθη. Σὰν κάποια ἀνάγκη ἐξωφρενικοῦ θόρουβου κιάνει τὸν κόσμος. Δυνατὰ ἐσφωνητὰ ἀνακατώνονται μὲ τὸν ἄγριο χτύπο τῶν χειρῶν. Μερικοὶ μικροὶ φίλοι τοῦ Βιβί σείνουν ἀπὸ κάτω τὰ μαντήλια τους. . . Μὰ ὁ κριτικός συλλογίζεται: «Βέβαια τὸ φιλι τοῦ ἱμπρεσαρίου

δὲν μποροῦσε νὰ λείψει. "Ἐνα παλιὸ ἀποτελεσματικὸ τέχνασμα. "Ἄχ, Θεέ μου, ἂν μποροῦσε κανεὶς νὰ μὴν τὰ διακρίνει ὅλα τόσο καθαρὰ ! »

Τὸ κονσόρτο τελειώνει. Στὶς ἐφτάμιση ἄρχισε, στὶς ὀχτώμιση τελειώσε. Ἡ ἐξέδρα εἶναι γεμάτη στεφάνια καὶ δυὸ μικρὲς γλάστρες μὲ λουλούδια στέκουν ἀπάνω στὸ πιάνο. Ὁ Βιβίς παίζει τὸ τελευταῖο κομμάτι του, τὴ Rapsodie grecque, ποὺ καταλήγει στὸν ἑλληνικὸ ὕμνο· οἱ συμπατριῶτες του, ποὺ ἦταν ἐκεῖ θάχανε μεγάλη διάθεση νὰ τραγουδήσουνε μαζί, ἂν δὲν εἶταν ἓνα ἐπίσημο κονσόρτο. Καὶ γιὰ ν' ἀποζημιωθοῦν. Ξεσκοῦν στὸ τέλος σὲ τρομερὸ θόρυβο, σὲ ἐνθουσιώδη ἀλαλαγμὸ, σὲ μιὰν ἐθνικὴ ἐκδήλωση. "Ὅμως ὁ γεροκριτικὸς συλλογίζεται : «Βέβαια ὁ ὕμνος δὲ μποροῦσε νὰ λείψει. Τώρα ἀλλάζουν ὄψη πιά τὰ πράγματα· δὲν ἀφήνουν κανένα μέσο ἐνθουσιασμοῦ ἀνεκμετάλλετο. Θὰ γράψω πῶς αὐτὸ εἶναι ἀντικαλλιτεχνικὸ. Κι ὅμως ἴσως αὐτὸ νάναί ἴσια ἴσια καλλιτεχνικὸ. Τί εἶναι ὁ καλλιτέχνης ; ἓνας παραγκιόζης. Ἡ κριτικὴ εἶναι τὸ ψηλότερο ἀπ' ὅλα. Αὐτὸ ὅμως δὲν πρέπει νὰν τὸ γράψω.» Κι ἀπομακρύνεται μὲ τὰ λασπωμένα πανταλόνια του.

"Ὑστερ' ἀπὸ καμιὰ δεκαριά φορὲς, ποὺ ἀναγκάστηκε νὰ παρουσιαστῆ ὁ Βιβίς, δὲν ξαναπῆγε πιά πίσω ἀπὸ τὸ παραβάν του, ἀλλὰ στὴ μητέρα του καὶ στὸν ἱμπρεσάριο κάτω στὴ σάλα. Οἱ ἄνθρωποι στέκουν ἀνάμεσα στὰ νακατωμένα καθίσματα καὶ χειροκροτοῦν καὶ σπρώχνονται κατὰ μπρὸς, γιὰ νὰ ἰδοῦνε ἀπὸ κοντὰ τὸ θαυματουργὸ παιδί : μερικοὶ θέλουνε νὰ ἰδοῦν καὶ τὴν πριγκήπισσα. Μπρὸς στὴν ἐξέδρα σχηματίζονται δυὸ πυκνοὶ κύκλοι γύρω σ' αὐτὴν καὶ στὸ Βιβί καὶ δὲν ξαίρει πιά κανεὶς ποιοῦς ἀπὸ τοὺς δυὸ τοὺς μαζεύει. Τότε ἡ κυρία τῆς τιμῆς πηγαίνει στὸ Βιβί, καθὼς τῆς εἶπε ἡ πριγκήπισσα, τραβάει καὶ ἰσιώνει λίγο τὸ μεταξωτὸ σακκάκι του, γιὰ νὰ τὸν κάνει πιὸ εὐπαρουσίαστο στὴν ὑψηλότητι, τὸν φέρνει ἀπὸ τὸ χέρι μπροστά της καὶ τὸν βάνει μὲ σοβαρότητα νὰ φιλήσει τὸ χέρι τῆς αὐτῆς βασιλικῆς ὑψηλότητος. «Πῶς τὰ κατορθώνεις ὅλ' αὐτὰ, μικρὲ ; » τοῦ λέει ἡ πριγκήπισσα. «Σοῦ καταβαίνουν ἔτσι μόνα τους στὸ κεφάλι σου, σὰν κάθεσαι στὸ πιάνο ; »—«Οὐί, Madame,» ἀπαντᾷ ὁ Βιβίς. Μέσα του ὅμως συλλογιέται : «"Αἴντε, βρὲ γεροξεκουτιάρα πριγκηπέσσα . . . ! » "Ἐπειτα στρίβει, κακοαναθρεμένα, σὰν ἀγριοκάτσικο καὶ ξαναπάει στους δικούς του.

"Ἐξω στὸ βεστιάριο τρομερὴ ὀχλοβοῆ βασιλεύει. "Ἄλλοι κρατοῦν τοὺς ἀριθμούς τους μὲ τεντωμένα μπρὸς τὰ χέρια, ἄλλοι ἀγκυλιάζουνε γοῦνες, σάλια, γαλότσες ἀπάνω ἀπ' τὸ τραπέζι. Κάπου στέκει ἡ δα-

σκάλα του πιάνου σὲ κύκλο γνωσῶν της καὶ κάνει κριτική. «Εἶναι λίγο πρωτότυπος» λέει δυνατὰ καὶ κοιτάζει γύρω...

Μπρὸς σ' ἓνα ἀπ' τοὺς μεγάλους καθρέφτες στέκει μὴ πολὺ καθῶς πρέπει κυρία καὶ τὰδέρφια της, δύο ἀνθυπολοχαγοί, τῇ βοηθοῦνε νὰ φορέσει τὸ πανωφόρι καὶ τὰ γούνινα παπούτσια της. Εἶναι πανέμορφη, μὲ τὰ βαθυγάλανα μάτια της καὶ μὲ τὸ λαμπερὸ κ' εὐγενικὸ της πρόσωπο, μὴ πρώτης τάξεως κοπέλλα. Ἄμα ἐντύθηκε περιμένε τοὺς ἀδερφοὺς της. «Μὴ στέκεις τόσην ὥρα μπροστὰ στὸν καθρέφτη!» λέει χαμηλόφωνα καὶ θυμωμένα στὸν ἓνα, ποὺ δὲν μπορεῖ ν' ἀποχωριστεῖ ἀπὸ τῆ θέα τοῦ ὄραίου κι ἀπλοῦ προσώπου του. Ὅριστε μας τώρα! Κι ὁμως ὁ κ. ἀνθυπολοχαγὸς θὰ λάβει τὸ θάρρος νὰ κουμπώσει τὸ παλτὸ του μπροστὰ στὸν καθρέφτη, ἂν ἔχει τὴν καλοσύνη νὰ τοῦ δώσει τὴν ἀδειά της! — Ἐπειτα φεύγουνε, κ' ἔξω στὸ δρόμο, ποὺ τὰ φῶτα λάμπουνε θαμπὰ μὲς στὴν οὐμίχλη τοῦ χιονιοῦ, ὁ κύριος ἀνθυπολοχαγὸς ἀρχίζει νὰ χτυπάει λίγο τὰ πόδια του, καθῶς πηγαίνουν καὶ μὲ τὸ γιὰκὰ ἀνασηκωμένο καὶ τὰ χέρια χωμένα στὶς λοξὲς τσέπες τοῦ παλτοῦ του, χορεύει ἕναν ἀράπικο χορὸ πάνω στὸ σκληρὸ πετρωμένο χιόνι, γιὰτὶ τὸ κρὺ εἶναι ἰσουχτερὸ

«Παιδί!» συλλογιέται τὸ ξεχτένιστο κορίτσι, ποὺ μὲ τὰ χέρια ἐλεύτερα κρεμασμένα πηγαίνει πίσω τους μὲ τὸ συνοδὸ της, ἓνα νέο σκυθρωπὸ. «Ἐνα ἀξιαγάπητο παιδί! ἐκεῖ μέσα εἶταν ἀξιοσέβαστο...» Καὶ μὲ μονότονη φωνὴ λέει δυνατὰ: «Ὅλοι μας εἴμαστε θαυματουργὰ παιδιά, ἐμεῖς οἱ δημιουργοί.»

«Πῶς!» σκέφτεται ὁ ἠλικιωμένος κύριος μὲ τὴν παραφυάδα, ποὺ ἓνα ψηλὸ καπέλλο τῇ σκεπάζει τώρα. «Τί πάει νὰ πεῖ; ἓνα εἶδος Πυθία, κατὰ ποὺ φαίνεται.»

Ἄλλὰ ὁ σκυθρωπὸς νέος, ποὺ τὴν καταλαβαίνει ἀμέσως, κατανεύει ἀργά.

Ἐπειτα σωμαίνου, καὶ τὸ ξεχτένιστο κορίτσι κοιτάει τὰ τρία εὐγενικὰ ἀδέρφια. Τὰ περιφρονεῖ, μὰ τὰ κοιτάει ὅσο ποὺ χάνονται στὴ γωνιά τοῦ δρόμου.